

Поляков Є.В.

*Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,
полковник поліції*

Щурат Т.Г.

*Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент*

ДІЄВІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ

Оперативно-розшукова діяльність є найбільш дієвим і ефективним механізмом запобігання, припинення і розкриття кримінальних правопорушень. Завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підкривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [4].

Пошук є первісною стадією будь-якого процесу виявлення чого (кого) - небудь. Його здійснення в оперативно-розшуковій діяльності утворює особливий вид (форму), що іменується на практиці оперативним пошуком (виявленням осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес) [1, с. 32; 2, с. 141]. Пошук є першою стадією оперативно-розшукового процесу [3, с. 40].

Оперативний пошук здійснюється шляхом проведення оперативно-розшукових заходів, передбачених статтею 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», особистим пошуком оперативними працівниками або іншими посадовими особами та спеціалістами, а також громадянами, які залучаються до здійснення пошуку на гласній і конфіденційній основі [6, с. 167].

Пошукова робота є однією з основних форм оперативно-розшукової діяльності та являє собою комплекс оперативно-розшукових і розвідувально-пошукових заходів, здійснюваних суб'єктами оперативно-розшукової діяльності для виявлення, перевірки, накопичення відомостей, що містять нові спеціальні знання й мають значення підчас вирішення завдань боротьби зі злочинністю.

Основним завданням оперативного пошуку є виявлення ще невідомих фактів підготовки чи скоєння злочинів та осіб, які причетні до них. Відміною особливістю оперативного пошуку є підстави його здійснення. Ця діяльність організовується на основі даних аналізу оперативної обстановки, який проводиться спеціально для виявлення криміногенних об'єктів і на яких необхідно систематично проводити пошукові заходи [5, с. 99].

Оперативний пошук передбачає отримання та перевірку первинної інформації про осіб і факти, які мають оперативний інтерес та не пов'язаної з конкретною особою чи фактом, з подальшим виділенням останніх із загальної маси. Така форма застосовується для розкриття і запобігання кримінальним правопорушенням за принципом «від злочинця до злочину».

Наявність осіб, які надають конфіденційну допомогу на об'єктах і в районі їх дії, а також здійснення комплексу пошукових заходів особистим пошуком дозволяє вирішувати більшість оперативних завдань щодо запобігання, припинення та розкриття злочинів, розшуку злочинців, що переховуються [1, с. 73].

Для виконання завдань ОРД законодавець наділив оперативні підрозділи відповідними правами, які вони можуть реалізувати за умови наявності підстав, передбачених статтею 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Згідно вказаної статті, підставами для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про злочини, що готуються, осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення тощо [4].

У теорії оперативно-розшукової діяльності виділяють фактичні й формальні підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності. Фактичні підстави – це об'єктивні безпосередні причини проведення конкретного оперативно-розшукового заходу, матеріалізація у фактичній інформації сукупності відомостей про ознаки діяння (події, явища), які входять у предмет оперативно-розшукової діяльності. Формальні (юридичні) підстави це передбачені оперативно-розшуковим законодавством або нормативними актами оперативного органу підстави проведення оперативно-розшукової діяльності [1, с. 118].

До джерел одержання відомостей про наявність формальних (юридичних) підстав Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» відносить: заяви, повідомлення громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, письмові доручення і постанови слідчого, вказівки прокурора, ухвали слідчого судді, суду, матеріали правоохоронних органів, запити і повідомлення правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій, а також запити повноважних державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках [4].

Практичні працівники правоохоронних органів України знають, що заяви, повідомлення громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації не завжди достовірні для того щоб за ними негайно здійснювати оперативно-розшукову діяльність та заводити оперативно-розшукові справи. Як правило, така інформація перевіряється шляхом проведення певних оперативно-розшукових заходів.

Згідно відомчих актів МВС України достатньою вважається така інформація, яка за своїм змістом, джерелом походження свідчить про

протиправну діяльність суб'єкта злочину, відповідальність за яку передбачено Кримінальним кодексом України, стосовно якого вона зібрана, при цьому її реалізація без застосування оперативно-розшукових заходів ускладнена або неможлива.

Метою заведення оперативно-розшукової справи є збір і аналіз фактичних даних (інформації) про підозрюваних осіб; перевірка й оцінка результатів оперативно-розшукової діяльності, прийняття на їх основі оперативно-розшукових та кримінально-процесуальних рішень.

Отже, оперативний пошук – це діяльність працівників оперативних підрозділів, яка є одним із основних механізмів запобігання, припинення і розкриття кримінальних правопорушень. Оперативний пошук передбачає отримання та перевірку первинної інформації про осіб і факти, які мають оперативний інтерес та не пов'язану з конкретною особою чи фактом, з подальшим виділенням останніх із загальної маси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Албул С.В. Оперативний пошук в діяльності підрозділів кримінальної поліції: правові та організаційно-тактичні засади: монографія / С.В. Албул, С.Л. Дьоров, М.О. Волошина; за заг. редакцією С. В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2022. 220 с.
2. Албул С.В. Оперативний пошук як організаційно-тактична форма оперативно-розшукової діяльності кримінальної поліції України: поняття та сутність. *Scientific bases of solving of the modern tasks. Abstracts of XIX international scientific and practical conference.* Frankfurt am Main, Germany, 2020. Рр. 138–144.
3. Дьоров С.Л. Поняття та сутність оперативного пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2020. № 1. С. 38–41.
4. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ із змін. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/w/2135-12#Text> (дата звернення 03.10.2022).
5. Тарасенко В.Є., Тарасенко Р.В. Правові засади діяльності кримінальної поліції в інтересах кримінального судочинства : монографія. Одеса : ОДУВС, 2018. С. 98–121.
6. Dyorov S. L., Albul S. V. Directions of detection of criminally active persons by units of criminal police. *Methodology and science foundation of modern jurisprudence: monograph.* Boston: Primedia eLaunch, 2020. Рр. 166–172.

